

לעילוי נשמת
שלום בן משה

ברכות
דף ג'

הולכים לשכב, זה קודם וזה מאוחר. ורבנן דרשי כל זמן שכיבה, דהיינו כל הלילה, אלא שעשו סייג לדבר ואמרו עד חצות. ורבנן גמליאל לית ליה ההוא סייג.

"עד סוף האשמורה" – מאי קסבר רבי אליעזר?

מאי קסבר וכו' - הוה ליה לומר זמן הניכר.

אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה, לימא עד ארבע שעות! ואי קסבר ארבע משמרות הוי הלילה, לימא עד שלש שעות!

אי קסבר - דפליגי תנאי לקמן בהא מילתא - איכא מאן דאמר שלש משמרות הוי הלילה במשמרות עבודת המלאכים, ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים: ראשונה לכת אחת, שניה לכת אחרת, שלישית לכת שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע משמרות הוי הלילה.

לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה, והא קא משמע לן דאיפא משמרות ברקיע ואיפא משמרות בארעא.

והא קא משמע לן - כשנתן לך סימן זמן הקריאה בסוף האשמורה, ולא פירש לך סימן מפורש, למדך שיש היכר לכל אדם בדבר כי היכי דאיכא ברקיע.

דתנאי: רבי אליעזר אומר שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג פארי, שנאמר (ירמיה כ"ה ל) "הי ממרום ישאג, וממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נהו".

ישאג שאוג ישאג - הרי שלש.

וסימן לדבר: משמרה ראשונה תמור נוער, שניה בלבים צועקים, שלישית תיבוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה.

ואשה מספרת עם בעלה - כבר הגיע קרוב ליום, ובני אדם מתעוררים משינתן, והשוכבים

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר!

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר - לעיל אמר "משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות", והוא שיעור מאוחר משל כהן, והכא אמר משעת טבילה שהיא קודם בין השמשות.

תוס': קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר - דלא מני למימר נשעה שבני אדם נכנסין וכהן חד שיעורא הוא, דאס כן רבי מאיר היינו רבי אחאי לפירוש רש"י, שפירש שרוב בני אדם נכנסין להסב דהיינו צערב שבת. [וגם כן] לא מסתברא למימר דבני אדם ממהרין כל כך צערבי שבתות כמו זמן שההגנים טובלין, דהיינו מצעוד יום קודם הערב שמש.

תרי תנאי אליבא דרבי מאיר.

קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר!

קשיא דרבי אליעזר - דברייתא אדרבי אליעזר דמתניתין.

תוס': קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר - דלא מני למימר משקדש היום וכהגיס נכנסין לאכול צתרומתן חד שיעורא הוא, דאס כן רבי אליעזר היינו רבי יהושע.

תרי תנאי אליבא דרבי אליעזר.

ואיבעית אימא רישא לאו רבי אליעזר היא.

ואיבעית אימא רישא - דמתניתין.

לאו רבי אליעזר היא - והא דקתני דברי רבי אליעזר, אסוף הזמן קאי, דקאמר "עד סוף האשמורה הראשונה", ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דרבי אליעזר דריש "בשכבך" - זמן התחלת שכיבה שבני אדם

יחד מספרים זה עם זה.

מאי קא חשיב רבי אליעזר?

מאי קא חשיב - סימנים הללו שנתן למשמרות הארץ, היכן נתנו - בתחילת האשמורות או בסופן?

אי תחילת משמרות קא חשיב, תחילת משמרה ראשונה סימנא למה לי - אורתא הוא! אורתא הוא - צאת הכוכבים.

אי סוף משמרות קא חשיב, סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא - יממא הוא!

אלא חשיב סוף משמרה ראשונה, ותחילת משמרה אחרונה, ואמצעית דאמצעיתא.

ואיבעית אימא פוליהו סוף משמרות קא חשיב, וכי תימא אחרונה לא צריך, למאי נפקא מינה? למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל, ולא ידע זמן קריאת שמע אימת. פיון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו, ליקום וליקרי.

תוס': למאן דגני בבית אפל - ואס תאמר, והלא

רבי אליעזר צעי (לקמן דף ט:) עד שיכיר בין תכלת לכרתי בקריאת שמע של שחרית!

ויש לומר מכל מקום, כיון שידע מתי יעלה עמוד השחר, קודם שיקום ויזמן עלמו כבר הגיע אותו עת.

אמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג פארי, ואומר "אוי לבנים, שבעונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין אומות העולם".

תניא: אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב, ושמר לי על הפתח, והמתין לי עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי, אמר לי "שלום עליך רבי", ואמרתי לו "שלום עליך רבי ומורי".

ושמר - והמתין כמו (סנהדרין דף טג:) "לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלוני", ובבא קמא בפרק החובל (דף צ:): "שמרה עומדת על פתח חצירה", וכן "ואביו שמר את הדבר" (בראשית ל"ז יא), "שומר אמונים".

ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו? אמרתי לו: להתפלל. ואמר לי: הנה לך להתפלל בדרך. ואמרתי לו: מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עוברי דרכים. ואמר לי: הנה לך להתפלל תפילה קצרה.

תפילה קצרה - [הבייגון], ולקמן מפרש לה בפרק תפילת השחר (דף כט.).

תוס': הנה לך להתפלל תפילה קצרה - לכאורה

משמע שאין זה "הבייגו", דהא קא צעי לקמן (דף ל.) "מאי איכא בין הבייגו לתפילה קצרה". אס כן, לפירוש הקונטרס שפירש ככאן דהיינו הבייגו, קשה.

אלא על כרחיך היינו תפילה אחרונה, כדמפרש לקמן (דף כט:) "לרכי עמך מרובים וכו'".

וגם על זה קשה, דלקמן אמרינן שאין לומר תפילת של לרכי עמך אלא במקום סכנה, ורבי יוסי לא הוה במקום סכנה - פירוש: במקום לסטים - מדהשיב לו "שמא יפסיקו בי עוברי דרכים", ולא השיב שמא יהרגוני לסטים.

ונראה לי כפירוש הקונטרס - תפילה קצרה דהכא היינו הבייגו. ואף על גב דלייט עלה אביי אמאן דמתפלל הבייגו, היינו דוקא בעיר, אבל בשדה מותר. והא דאמרינן לקמן "מאי איכא בין הבייגו לתפילה קצרה", הכי קאמר: בין תפילה קצרה דאמר בפרק תפילת השחר (דף כט:) כגון לרכי עמך וכו', אבל ודאי תפילה קצרה דהכא לריך לומר הבייגו.

באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפילה קצרה.

ואמר לי: בני, מה קול שמעתי בחורבה זו? אמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת פיונה, ואמרתי: "אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין האומות". ואמר לי: חייך וחי ראשך! לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך.

ולא זו בלבד, אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו, ואומר: "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך! מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם!".

ברכות

ג:

בתדתי.

בתדתי - שנפלה מחדש - שהחומה שלה נפלה, ועודנה בחזקתה.

ותיפוק ליה משום מזיקין! בתרי.

אי בתרי, חשד נמי ליכא!

חשד נמי ליכא - דתנן (קידושין פ:): "אבל אשה מתחדת עם שני אנשים".

בתרי ופריצי.

בתרי ופריצי - דאמרינן התם "לא שנו אלא בכשרים".

"מפני המפולת" - ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין! בתרי וכשרי.

"מפני המזיקין" - ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת! בחורבה חדתי ובתרי וכשרי.

אי בתרי, מזיקין נמי ליכא! במקומן חיישינן.

במקומן חיישינן - במקום שהם מצויין תדיר, חיישינן אפילו בתרי.

תוס': במקומן חיישינן - פירוש: שידוע שרגילין שם המזיקין, והיה ללעיל דבתרי ופריצי ליכא משום מזיקין, איירי צמח שאין רגילין.

ואיבעית אימא לעולם בחד, ובחורבה חדתי דקאי בדברא, דהתם משום חשד ליכא - דהא אשה בדברא לא שכיחא, ומשום מזיקין איכא בדברא - בשדה.

תנו רבנן: ארבע משמרות הוי הלילה - דברי רבי, רבי נתן אומר שלש.

מאי טעמיה דרבי נתן? דכתיב (שופטים ז' ט) "ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה" - תנא: אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ורבי? מאי תיכונה - אחת מן התיכונה שבתכונות. ורבי נתן? מי כתיב "תיכונה שבתכונות" - "תיכונה" כתיב!

מאי טעמיה דרבי? אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: כתוב אחד אומר (תהילים קי"ט סב) "תצות לילה אקום להודות לך

אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך - אשרי כל זמן שהיה קילוס זה בתוך בית המקדש.

תוס': ועונין יהא שמייה הגדול מבורך - מכאן יש לסתור מה שפירש במחזור ויטרי יהא שמייה רבא, שזו תפילה שאנו מתפללין שימלא שמו, כדכתיב (שמות י"ז טו) "כי יד על פס יפה", שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק. ופירושו כך: יהא שמייה - שם יה, רבא, כלומר: שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם. ו"מצורך לעולם" הוי תפילה אחרת, כלומר: ומצורך לעולם הבא.

וזה לא נראה, מדקאמר הכא "יהא שמייה הגדול מצורך", משמע דתפילה אחת היא, ואינו רוצה לומר שיהא שמו גדול ושלם, אלא יהא שמו הגדול מצורך.

וגם מה שאומרים העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפילה נאה ושבה גדול הוא, על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יצינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו.

וזה אינו נראה, שהרי כמה תפילות יפות שהם בלשון עברי. אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) "אין העולם מתקיים אלא אסדרא דקדושתא, וא"יהא שמייה רבא" דצתר אגדתא. שהיו רגילין לומר קדיש אחר הדרשה, ושם היו עמי הארצות, ולא היו מציינים כולם לשון הקודש. לכך תקנוהו בלשון תרגום שהיו הכל מציינים, שזה היה לשונם.

תנו רבנן: מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה: מפני חשד, מפני המפולת, ומפני המזיקין.

מפני חשד - שלא יאמרו זונה מוכנת לו שם.

ומפני המפולת - שחומת החורבה רעועה, ומסוכן הוא פן תפול החומה עליו.

"מפני חשד" - ותיפוק ליה משום מפולת!

תיפוק ליה - כלומר: למה לנו שלשה טעמים לדבר אחד - הרי די באחת מהן! אם לא בא ללמדך שיש שעות שאין הטעם הזה, וצריך להניח בשביל זה.

על משפטי צדקה", וכתוב אַחַד אֹמֵר (תהילים קי"ט קמח) "קדמו עיני אשמורות". הָא פִּיֶּצֵד? אַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת הָיָה הַלֵּילָה.

קדמו עיני אשמורות - אלמא חצות לילה שהיה דוד עומד, שתי משמרות יש בהם.

וּרְבִי נִתָּן סִבֵּר לָהּ פְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנּוּ: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת, שְׁכַן דְּרָךְ מַלְכִים לַעֲמוּד בְּשֹׁלֵשׁ שָׁעוֹת – שִׁית דְּלִילָא וְתַרְתִּי דִּימָמָא, הוּוּ לְהוּ שְׁתִּי מִשְׁמֹרוֹת.

וּרְבִי נִתָּן - אמר לך: האי "קדמו עיני אשמורות" דקאמר דוד, קדמו לשאר מלכים קאמר, שדרכן לעמוד בשלש שעות ביום – בתחילת שעה שלישית.

שִׁית דְּלִילָא - חצות לילה הוי שש שעות.

וְתַרְתִּי דִּימָמָא - ששאר מלכים ישנים, הוּוּ לְהוּ תַרְתִּי מִשְׁמֹרוֹת שֶׁל שְׁמוֹנָה שָׁעוֹת.

רַב אֲשִׁי אָמַר: מִשְׁמֶרֶת וּפְלַגָּא נְמִי מִשְׁמֹרוֹת קְרוּ לְהוּ.

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: אֵינן אֹמְרִין בְּפְנֵי הַמַּת אֱלָא דְבַרְיוּ שֶׁל מַת.

אָמַר רַבִּי אַבְבָּא בַר פְּהֵנָא: לֹא אֶמְרִין אֱלָא בְּדַבְרֵי תוֹרָה, אֲבָל מִיִּלֵּי דְעַלְמָא לִית לָן בְּהָ.

אֱלָא לְדַבֵּר הַלְכָה - אסור לספר לפניו, שהכל חייבין לספר בהן והמת דומם, והוה ליה "לועג לרש חרף עשהו" (משלי י"ז ה).

אֲבָל מִיִּלֵּי דְעַלְמָא - שאין גנאי למחריש בהן, לית לן בה.

וְאִיכָא דְאֶמְרִי, אָמַר רַבִּי אַבְבָּא בַר פְּהֵנָא: לֹא אֶמְרִין אֱלָא אֶפִּילוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה, וְכָל שְׁכַן מִיִּלֵּי דְעַלְמָא.

תוס': אֵינן אֹמְרִין בְּפְנֵי הַמַּת אֱלָא דְבַרְיוּ שֶׁל מַת – וּפְסַק רַב אֶלְפִּס מְסוּס רַב הָאֵי דוּקָא דְזַרִּי תוֹרָה, אֲבָל דְזַרִּיס דַּעֲלַמָּא לִית לָן זַה. וְדוּקָא צַאֲרַצַּע אֲמוֹת שְׁלוּ.

וְדוּד בְּפִלְגָא דְלִילָא הָוָה קָאֵי? מְאֹרְתָא הָוָה קָאֵי, דְכַתִּיב (תהילים קי"ט קמז) "קדמתי בנשף ואשועה!"

מְאֹרְתָא - מתחילת הלילה.

וּמִמָּאֵי דְהָאֵי נְשָׁף אֹרְתָא הוּוּ? דְכַתִּיב (משלי ט' ט) "בנשף בערב יום, באישון לילה ואפילה".

בְּנִשְׁפָּא בְּעֶרְבַּ יוֹם - בהעריב היום קרוי נשף.

אָמַר רַב אֲוִשְׁעִיָא אָמַר רַבִּי אַחָא: הָכִי קְאָמַר דוּד: מְעוּלָם לֹא עֲבַר עָלֵי חֲצוֹת לֵילָה בְּשִׁינָה.

הָכִי קְאָמַר - קרא דחצות לילה.

מְעוּלָם לֹא עֲבַר עָלֵי חֲצוֹת לֵילָה בְּשִׁינָה - שקודם לכן הייתי עומד.

רַבִּי זִינְרָא אָמַר: עַד חֲצוֹת לֵילָה הָיָה מְתַנַּמְנַם פְּסוּס, מִכָּאֵן וְאִילָךְ הָיָה מְתַגַּבֵּר פְּאָרִי.

מְתַנַּמְנַם פְּסוּס - עוסק בתורה כשהוא מתנמנם, כסוס הזה שאינו נרדם לעולם, אלא מתנמנם ונעור תמיד.

רַב אֲשִׁי אָמַר: עַד חֲצוֹת לֵילָה הָיָה עוֹסֵק בְּדַבְרֵי תוֹרָה, מִכָּאֵן וְאִילָךְ בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת.

בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת - והכי מפרש בהווא קרא "להודות לך וגו'".

וְנִשְׁפָּא אֹרְתָא הוּוּ? הָא נְשָׁף צְפָרָא הוּוּ, דְכַתִּיב (שמואל"א ל' יז) "וַיִּכַּם דוּד מִהַנְּשָׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחְרָתָם" – מָאֵי לֹא מִצְפָּרָא וְעַד לֵילָא? לֹא, מְאֹרְתָא וְעַד אֹרְתָא.

לְמַחְרָתָם - ליום מחרת של חנייתם שם.

אֵי הָכִי, לְכַתוּב "מִהַנְּשָׁף וְעַד הַנְּשָׁף" או "מִהָעֶרֶב וְעַד הָעֶרֶב"! אֱלָא אָמַר רַבָּא: תַּרְי נְשָׁפֵי הוּוּ – נְשָׁף לֵילָא וְאֲתֵי יְמָמָא, נְשָׁף יְמָמָא וְאֲתֵי לֵילָא.

הָכִי גְרַסִּינָן: אֵי הָכִי לְכַתוּב מִהַנְּשָׁף וְעַד הַנְּשָׁף או מִהָעֶרֶב וְעַד הָעֶרֶב אֱלָא אָמַר רַב אֲשִׁי תַרְי נְשָׁפֵי הוּוּ.

נְשָׁף יְמָמָא - קפץ ועלה, כמו (מגילה ג.) "לינשוף מדוכתיה", וכמו (חולין מב:) "האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, טריפה".

וְדוּד מִי הָוָה יָדַע פְּלַגָּא דְלִילָא אֵימַת? הַשְׁתָּא מִשָּׂה רַבִּינוּ לֹא הָוָה יָדַע, דְכַתִּיב (שמות י"א ד) "בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אָנֹכִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם" – מָאֵי פְּחֲצוֹת? אֵילִימָא דְאָמַר לִיה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּוּ "פְּחֲצוֹת" – מִי אִיכָא סְפִיקָא קָמִי שְׁמִינָא! אֱלָא דְאָמַר לִיה "לְמַחַר בַּחֲצוֹת פִּי הַשְׁתָּא", וְאֲתָא אֵיהוּ וְאָמַר "פְּחֲצוֹת" – אֱלָמָא מְסַפְקָא לִיה, וְדוּד הָוָה יָדַע!

וְאֲתָא אֵיהוּ וְאָמַר פְּחֲצוֹת - לפי שלא היה יודע לכוין השעה, ולהעמיד דבריו בשעת המאורע.

אחר, לא תמלא, שמה שנותן כאן חסר כאן. כמו כן מה שנוטל מן העשירים, יתחסר מן העשירים.

מִיָּד יוֹעֲצִים בְּאַחִיתוֹפֶל, וְנִמְלְכִין בְּסִנְהֶדְרִין, וְשׁוֹאֲלִין בְּאוּרִים וְתוּמִים.

יוֹעֲצִים בְּאַחִיתוֹפֶל - איזה הדרך ילכו, והיאך יציבו מצב ומשחית, וטכסיסי מארב מלחמה.

וְנִמְלְכִין בְּסִנְהֶדְרִין - נוטלין מהם רשות כדי שיתפללו עליהם.

וְשׁוֹאֲלִין בְּאוּרִים וְתוּמִים - אם יצליחו.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קָרָא? דְּכָתִיב (דברי־הימים א כ"ז לד) "וְאַחֲרֵי אַחִיתוֹפֶל, בְּנִיחוּ בֶן יְהוֹיָדָע וְאַבְיָתָר, וְשָׂר צָבָא לְמֶלֶךְ יוֹאָב".

הכי גרסינן: מַאי קָרָא וְאַחֲרֵי אַחִיתוֹפֶל בְּנִיחוּ בֶן יְהוֹיָדָע וְאַבְיָתָר וְשָׂר צָבָא לְמֶלֶךְ יוֹאָב אַחִיתוֹפֶל זֶה יוֹעֵץ.

"אַחִיתוֹפֶל" - זֶה יוֹעֵץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל ב ט"ז כג) "וַעֲצַת אַחִיתוֹפֶל אֲשֶׁר יַעַץ בְּיָמֵי הָהֵם, כְּאֲשֶׁר יִשְׁאֵל אִישׁ בְּדָבָר הָאֱלֹהִים".

תוס': וְאַתָּה אִיהוּ וְאָמַר בְּחֻצוֹת - ואם תאמר: מכל מקום לימא בחצות כמו שאמרו לו מן השמים, דהא חמת אמרו לו! ויש לומר שלא רצה לומר להם דצר שלא היה יכול להראות ולהוכיח אם ישאלו לו.

דָּוִד סִימְנָא הֵנָּה לִיה, דְּאָמַר רַב אֲחָא בַר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא: כְּנֹר הָיָה תְלוּי לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ חֻצוֹת לִילָה, בָּא רוּחַ צְפוֹנִית וְנוֹשְׁבֶת בּוֹ וּמִנְגֵן מְאֵלָיו. מִיָּד הָיָה עוֹמֵד וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר.

כְּנֹר הָיָה תְלוּי לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ - ונקביו לצד צפון, כיון שהגיע חצות הלילה, רוח צפונית מנשבת בו, דאמר מר (בבא בתרא כה.) "אַרְבַּע רוּחוֹת מְנוֹשְׁבוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם" - שש שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית, מהלוך החמה, ושש אחרונות רוח דרומית, ובתחילת הלילה רוח מערבית, ובחצות הלילה רוח צפונית.

תוס': רוּחַ צְפוֹנִית מְנוֹשְׁבֶת - פִּירוּשׁ: לַצֵּדָה, דֵּהא אִמְרִינן צַפְרֵק לֹא יַחֲפוּר (בבא בתרא דף כה.) שֶׁהִיא מִנְשַׁבֵּת עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

כִּיּוֹן שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, נִכְנָסוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אֲצִלוּ. אָמְרוּ לוֹ: אֲדוּנִינוּ הַמֶּלֶךְ, עֲמִידָה יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין פְּרֻנְסָה! אָמַר לָהֶם: לָכוּ וְהִתְפַּרְנְסוּ זֶה מִזֶּה. אָמְרוּ לוֹ: אִין הַקּוּמִין מְשַׁבִּיעַ אֶת הָאָרֶץ, וְאִין הַבוּר מִתְמַלֵּא מִחֻלְיָתוֹ. אָמַר לָהֶם: לָכוּ וּפְשְׁטוּ יְדֵיכֶם בְּגָדוֹד.

אִין הַבוּר מִתְמַלֵּא מִחֻלְיָתוֹ - העוקר חוליא מבור כרוי, וחוזר ומשליכו לתוכו, אין מתמלא בכך. אף כאן, אם אין אתה מכין לעניים שבנו מזונות ממקום אחר, אין אנו יכולין לפרנסם משל עצמנו.

תוס': וְאִין הַבוּר מִתְמַלֵּא מִחֻלְיָתוֹ - פִּירֵשׁ רַש"י: אִם יַחֲפוּר וַיַּחֲזִיר צוֹ עַפְרוֹ, לֹא יֵהָא מֵלֵא. וְתִימָא, דְּאִין הַנִּידוֹן דּוּמָה לְרֵאִיָּה, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּה אוֹמֵר לָהֶם אֲלֵא לִיטוֹל מִן הַעֲשִׁירִים וְלִיתָן לְעֵנִיִּים - אִם הִיָּה מִנּוּה לִיטוֹל מִן הַעֲנִיִּים וְלַחֲזוֹר וְלִיתָן לָהֶם אִזְּ הִיָּה דּוּמָה לְמַשְׁלָא!

וּמִפְרַשׁ רַבִּינוּ תַּס "מַחֲלוּתוֹ" - מַנְצִיעַתוֹ, כְּלוּמַר: אִין הַבוּר מִתְמַלֵּא מִן הַמִּים הַנוֹבְעִים צוֹ. וְצַחֲסַפְתָּא יֵשׁ אִין הַבוּר מִתְמַלֵּא מִחֻלְיָתוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן מוֹשְׁכִין לוֹ מִים מֵנַד אַחַר.

וּר"י פִּירֵשׁ שֶׁאִם תַּחֲפוּר מֵנַד זֶה וְתַנִּיחַ מֵנַד